

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ภาษาเกิดจากความจำเป็นของมนุษย์ที่ต้องมีการปฏิสัมพันธ์กัน ภาษาถือเป็นเครื่องมือและเป็นระบบของสัญลักษณ์ ซึ่งมนุษย์ในสังคมเรียนรู้และใช้เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน อาจกล่าวได้ว่าภาษายังมีอิทธิพลต่อการกระทำ รวมถึงความคิดของมนุษย์ นอกจากนี้ภาษายังเปรียบเสมือนเครื่องชี้วัดพัฒนาการความก้าวหน้าในด้านความคิดสติปัญญา และด้านอารมณ์ของมนุษย์อีกด้วย ดังนั้นนักวิจัยทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการเด็กจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของเรื่องดังกล่าว อาทิ บริสเบนและริเคน (Brisbane and Riken, 1971) กล่าวว่า พัฒนาการทางภาษาของเด็กเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความเจริญเติบโตทางสติปัญญา เนื่องจากเด็กที่รู้จักคำมากมักพร้อมที่จะใช้คำเหล่านั้นมาผูกเป็นประโยคเพื่อสื่อความหมายให้ได้ตามที่ต้องการ ดังนั้นการสื่อความหมายของเด็กย่อมเกิดจากการที่เด็กได้เก็บสะสมประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ แล้วถ่ายทอดออกมาด้วยการบรรยายในระดับเสียง คำ และประโยค แต่ในความเป็นจริงแล้ว การพิจารณาภาษาในระดับต่างๆ ที่กล่าวมายังไม่สามารถให้คำอธิบายลักษณะทางภาษาได้ครอบคลุม เพราะขณะที่มนุษย์ใช้ภาษาในการสื่อสารกัน มนุษย์มิได้พูดที่ละประโยค แต่จะใช้ประโยคที่มีความต่อเนื่องกันเป็นระดับข้อความหรือสัมพันธสาร (discourse) ฮัลลidayและฮาซัน (Halliday and Hasan, 1976) กล่าวว่าภาษาระดับข้อความคือตัวบท (text) ซึ่งเป็นหน่วยทางภาษาที่มีประโยคเป็นองค์ประกอบและประโยคเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันทางความหมายและมีการเชื่อมโยงความ (cohesion) เป็นกระบวนการแสดงความสัมพันธ์กันระหว่างองค์ประกอบของข้อความตั้งแต่ 2 องค์ประกอบขึ้นไป โดยการเชื่อมโยงความมักจะปรากฏให้เห็นถึงลักษณะที่เป็นกลไกแสดงการเชื่อมโยงความ (cohesive device) เช่น การอ้างถึง (reference) การละ (ellipsis) การซ้ำ (repetition) การเชื่อม (conjunction) และการเชื่อมโยงคำศัพท์ (lexical cohesion) เป็นต้น ซึ่งลักษณะของกลไกการเชื่อมโยงความต่างๆ เหล่านี้อาจถือได้ว่าเป็นดัชนีประการหนึ่งในการชี้วัดความสามารถในการใช้ภาษาและพัฒนาการทางภาษาของเด็ก

โอ ดอนเนล (O' Donnell, 1998) กล่าวถึง สัมพันธสารเรื่องเล่า (narrative discourse) ของเด็กที่ใช้การเชื่อมโยงความเพื่อเรียบเรียงคำพูดว่า ทักษะของการเชื่อมโยงความมี

บทบาทสำคัญในการพัฒนาการของเด็กเล็ก เพราะการเชื่อมโยงความที่แสดงในเรื่องเล่าจะสะท้อนให้เห็นถึงระบบความจำและลักษณะของการลำดับเหตุการณ์ในระบบความคิดของเด็ก นอกจากการเชื่อมโยงความจะสะท้อนให้เห็นถึงการจัดระบบความคิดของเด็กแล้ว ในแง่ของการศึกษาพัฒนาการทางภาษาของเด็ก การเชื่อมโยงความยังสามารถเป็นตัวบ่งชี้ถึงระดับของพัฒนาการในเด็กวัยต่างๆ แคโรลและพามาเลา (Carole and Pamela, 1990) ได้ศึกษาพัฒนาการของการเชื่อมโยงความในเรื่องเล่าของเด็กอายุ 2-3 ปี เป็นระยะเวลานาน 18 เดือน และพบว่าความยาวเฉลี่ยของถ้อยคำ (mean length of utterance) ที่วัดจากการใช้การเชื่อมโยงความในประเภทต่างๆ จะมีรูปภาษาที่ซับซ้อนและหลากหลายเพิ่มมากขึ้นตามระดับของอายุที่สูงขึ้น จึงทำให้เห็นว่า การเชื่อมโยงความในเรื่องเล่าของเด็กเป็นตัวสะท้อนทั้งพัฒนาการทางภาษาในแต่ละช่วงวัยและความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อสื่อสารในชีวิตประจำวันของเด็กได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ Shapiro (1997) กล่าวว่า การเล่าเรื่องเล่าที่ต่างชนิดกัน (genre) ยังมีอิทธิพลต่อความสามารถในด้านการใช้ภาษาที่แตกต่างกันของเด็ก ดังที่พบว่าเด็กอายุ 3-4 ปี จะใช้กลวิธีการอ้างถึงสรรพนาม (pronominal reference strategy) ได้ดีเมื่อเล่าด้วยเรื่องเล่าที่เกิดจากประสบการณ์มากกว่าเล่าด้วยเรื่องเล่านิทานซึ่งสอดคล้องกับ อาร์เซน (Aarsen, 1996) ที่พบเช่นเดียวกันว่า เด็กในช่วง 4-10 ปี จะเริ่มต้นเล่าเรื่องราวที่เป็นเหตุการณ์เฉพาะๆ ได้ก่อน เช่น กินข้าว อาบน้ำ แปรงฟัน เข้านอน หรือกิจวัตรประจำวัน เป็นต้น จึงทำให้เห็นว่า การวัดความสามารถทางภาษาของเด็ก นอกจากจะเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการแต่ละช่วงอายุแล้ว ชนิดเรื่องเล่าหรือลักษณะของภาษาที่ต่างกันก็อาจมีผลต่อความสามารถในการเชื่อมโยงความของเด็ก

อย่างไรก็ตามพัฒนาการทางภาษาและความสามารถในการใช้ภาษาของเด็กในช่วงอายุ 4-7 ปี จะเป็นช่วงรอยต่อของการพัฒนาด้านความคิดสติปัญญา เพียเจท์ อ้างใน ฮูอิท (Piaget, 1980 อ้างใน Huitt, 2004) กล่าวถึง การลำดับขั้นพัฒนาการทางความคิดในเด็กว่า ช่วงอายุ 4-7 ปี เป็นช่วงที่เรียกว่า ขั้นก่อนปฏิบัติการ (pre-operational stage) ซึ่งในช่วงนี้เด็กจะมีพัฒนาการด้านความจำและจินตนาการมาก มีลักษณะของการสื่อความคิดผ่านการใช้สัญลักษณ์และการใช้ภาษาแบบผู้ใหญ่ แต่ในด้านความคิดความเข้าใจยังคงมีรูปแบบที่ไม่เป็นเหตุเป็นผล (nonlogical thinking) กลับไปกลับมาได้ตลอด รวมถึงมีความคิดให้คุณค่าแก่ตัวเองเป็นศูนย์กลาง อยู่เสมอ (egocentric thinking) ด้วยเหตุนี้พัฒนาการทางภาษาของเด็กในช่วง 4-7 ปี จึงมักเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับสิ่งแวดล้อมของเด็ก เพราะการเรียนรู้และการจัดระบบทางความคิดของเด็ก จำเป็นต้องอาศัยการรับรู้จากบุคคลรอบข้าง

ประเด็นดังกล่าวได้รับการตระหนักว่ามีบทบาทสำคัญต่อการหล่อหลอมพัฒนาการทางภาษาและเชาวน์ปัญญาที่ดีของเด็ก จึงทำให้นักจิตวิทยาภาษาศาสตร์หลายท่านนำปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและการเลี้ยงดูมาศึกษาควบคู่กับวิธีการใช้ภาษาในแต่ละระดับ ทั้งนี้ ศรีเรือน แก้วกังวาล (2545) กล่าวว่า มีกรณีศึกษาจำนวนมากที่พบว่าความผิดปกติทางภาษาของเด็กเกิดจากการเติบโตในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ เช่น ขาดคนพูดคุยด้วย ถูกปล่อยให้ดูโทรทัศน์มากเกินไป หรือขาดการเลี้ยงดูจากพ่อแม่โดยตรง ซึ่งการขาดแคลนการตอบสนองจากสิ่งแวดล้อมเหล่านี้จะส่งผลต่อพัฒนาการทางภาษาให้เกิดความจำกัดได้ (Walter and Jensen, 1985) ในประเด็นนี้ เธรอน และเบอร์นาร์ด (Theron and Bernard, 1946) กล่าวถึง เด็กที่เติบโตอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างจากปกติว่า เด็กที่อยู่ในสถานสงเคราะห์หรือโรงพยาบาลจะมีพัฒนาการทางภาษาที่ช้ากว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวปกติ ซึ่งสาเหตุนี้เกิดจากเด็กในสถานสงเคราะห์จะมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นน้อย อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็ก เช่น จำนวนหนังสือที่เด็กได้ดูภาพหรืออ่าน โอกาสที่เด็กได้ประกอบกิจกรรมต่างๆ โอกาสที่เด็กได้รับฟังการเล่าเรื่องราวหรือแม้กระทั่งจำนวนของเด็กในวัยเดียวกันและต่างวัยกันต่างก็มีผลกระทบกับพัฒนาการทางภาษาและความสามารถในการใช้ภาษาของเด็ก ทัทท์ (Tough, 1978) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางภาษาระหว่างเด็กที่ได้เปรียบทางสังคม (advantaged) กับกลุ่มเด็กที่เสียโอกาสทางสังคม (disadvantaged) พบว่า กลุ่มเด็กที่ได้เปรียบทางสังคมมีค่าเฉลี่ยของจำนวนคำต่อประโยคมากกว่ากลุ่มเด็กที่เสียโอกาสทางสังคม เนื่องจากเด็กที่ด้อยโอกาสทางสังคมจะขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน รวมถึงขาดการเอาใจใส่จากผู้ปกครองจึงทำให้เกิดพัฒนาการทางภาษาที่ล่าช้ากว่าปกติ จากการรายงานผลการศึกษาดังกล่าวทำให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมเป็นตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญและส่งอิทธิพลต่อพัฒนาการทางภาษา รวมถึงความสามารถในการใช้ภาษาระดับข้อความของเด็ก

จากการค้นคว้าและศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาในแนวทางการวิจัยที่วัดพัฒนาการทางภาษาระดับข้อความในเด็กโดยเฉพาะเด็กไทยยังมีจำกัดมาก ผู้วิจัยคิดว่า การวิจัยการเชื่อมโยงความในใจของเด็กไทยอายุ 4-7 ปี ที่มีพื้นฐานสิ่งแวดล้อมต่างกันจะให้ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ โดยนำตัวแปรทางสิ่งแวดล้อมที่เด็กเติบโตมาเป็นข้อเปรียบเทียบ ลักษณะการเชื่อมโยงความระหว่างกลุ่มเด็กที่เติบโตในครอบครัวปกติกับกลุ่มเด็กที่เติบโตในสถานสงเคราะห์ว่ามีลักษณะที่แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร โดยอาศัยแนวทางการศึกษาของภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยา (Psycholinguistics) และสัมพันธสารวิเคราะห์ (Discourse Analysis) มาเป็นกรอบ

แนวคิดในการวิจัย เพื่อนำผลที่ได้มาเป็นแนวทางส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพและการเรียนรู้ทางด้านภาษาของเด็กที่ด้อยโอกาส

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เปรียบเทียบการเชื่อมโยงความของเด็กไทยอายุ 4-7 ปี จากชนิดเรื่องเล่านิทาน และเรื่องเล่าประสบการณ์
2. เปรียบเทียบการเชื่อมโยงความของเด็กทั้ง 3 ช่วงอายุ ระหว่าง 4-7 ปี
3. เปรียบเทียบการเชื่อมโยงความระหว่างกลุ่มเด็กที่เติบโตในครอบครัวปกติกับกลุ่มเด็กที่เติบโตในสถานสงเคราะห์

สมมติฐานของการวิจัย

1. การเชื่อมโยงความที่เกิดในเรื่องเล่าประสบการณ์จะมีความถี่มากกว่าที่เกิดในเรื่องเล่านิทาน
2. การเชื่อมโยงความจะมีความถี่ที่เพิ่มมากขึ้นตามช่วงอายุที่เพิ่มขึ้น
3. สิ่งแวดล้อมที่ต่างกันของเด็กอายุ 4-7 ปี มีผลทำให้การเชื่อมโยงความแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ผู้วิจัยจะศึกษาการเชื่อมโยงความในเรื่องเล่าเท่านั้นโดยจะศึกษาการเชื่อมโยงความทั้งหมด 5 ชนิด คือ การอ้างถึง การละ การซ้ำ การเชื่อม และการเชื่อมโยงคำศัพท์
2. ในการถ่ายทอดข้อมูลผู้วิจัยจะถ่ายทอดข้อมูลเป็นตัวอักษรไทยโดยไม่ได้ถ่ายทอดข้อมูลเป็นสัทอักษรแต่อย่างใด
3. ข้อมูลที่ศึกษานำมาจกข้อความที่สมบูรณ์และตัดข้อมูลส่วนที่เกิดจากการพูดผิดอันเกิดจากการพลั้งปาก (slip of the tongue) ออกจากการวิเคราะห์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงประเภทการเชื่อมโยงความในเรื่องเล่าของเด็กไทยอายุ 4-7 ปี

2. ทราบถึงพัฒนาการด้านการเชื่อมโยงความของเด็กอายุ 4-7 ปี
3. ทราบถึงอิทธิพลด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการเชื่อมโยงความในเรื่องเล่าของเด็ก
4. สามารถนำผลการวิจัยไปเสนอต่อศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียน หรือ องค์กร
ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและพัฒนาการศึกษาให้กับเด็กที่ด้อย
โอกาส

นิยามศัพท์เฉพาะและสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิจัย

1. เด็กที่เติบโตในครอบครัวปกติ หมายถึง เด็กไทยที่มีบิดามารดาเลี้ยงดูตั้งแต่
กำเนิดและใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวที่บ้าน รวมถึงเข้าศึกษาในโรงเรียนสามัญทั่วไปตามเกณฑ์ของ
กระทรวงศึกษาธิการ
2. เด็กที่เติบโตในสถานสงเคราะห์ หมายถึง เด็กไทยที่ได้รับการเลี้ยงดูจากสถาน
สงเคราะห์เด็กหรือสถานเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่กำเนิด รวมถึงได้รับโอกาสทางการศึกษาจากสถานอบรม
ที่จัดตั้งขึ้นภายในสถานเลี้ยงดูเด็ก
3. เรื่องเล่านิทาน หมายถึง เรื่องเล่าที่ถูกแต่งขึ้นอาจเป็นนิทานอีสป เนื้อความเขียน
ด้วยร้อยแก้วความยาวไม่เกิน 1 หน้ากระดาษและมีภาพประกอบ
4. เรื่องเล่าประสบการณ์ หมายถึง เรื่องเล่าที่เกิดจากการจดจำเหตุการณ์ที่ผ่าน
มาแล้วจากในอดีต นำมาเล่าเรื่องใหม่อีกครั้ง ทั้งนี้ อาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันก็ได้
5. _____ หมายถึง การเน้นข้อความที่เป็นรูปภาพหลัก
6. _____ หมายถึง การเน้นข้อความส่วนที่เป็นรูปภาพที่ใช้เชื่อมโยงความ
7. ⁽¹⁾ เป็นหมายเลขแสดงในกรณีที่มีตัวอย่างมีรูปภาพแตกต่างกันมากกว่า 1 รูป
ภาษา เพื่อใช้กล่าวถึงรูปภาพหลัก
8. ¹ เป็นหมายเลขแสดงในกรณีที่มีตัวอย่างมีรูปภาพแตกต่างกันมากกว่า 1 รูป
ภาษา เพื่อใช้กล่าวถึงรูปภาพที่ใช้เชื่อมโยงความ
9. Ø เป็นสัญลักษณ์แสดงตำแหน่งที่เกิดการเชื่อมโยงความประเภทการละ
10. (O) เป็นสัญลักษณ์แสดงตำแหน่งที่เกิดการเชื่อมโยงความประเภทการอ้างถึง
แบบ สุญญตสรรพนาม